

Δεν αληθεύει ο ισχυρισμός ότι τα όνειρα είναι συγκεχυμένα. «Ο καθέννας μέσα στο όνειρό του είναι Σαίξπηρ», λέει ο Σόπενχάουερ, και επιπλέον ακόμα και οι πιο παράλογες οπτασίες της νύχτας έχουν σταθερά περιγράμματα και χρώματα. Δέντρα χειροπιαστά και χυμώδη, πράσινα, ενώ την ίδια στιγμή στα πρόσωπα εκείνων που βλέπεις στα όνειρα μπορείς να ψηλαφίσεις τις πιο μικρές ρυτίδες. Καθαρά και σαφή είναι όλα στο όνειρο.

KURT TUCHOLSKY

ΤΟ ΚΟΜΜΕΝΟ ΜΟΥ ΚΕΦΑΛΙ

Καθόμουν σε μια πολυθρόνα και κρατούσα πάνω στα γόνατα το κομμένο μου κεφάλι. Έτσι καθώς κοίταζα τον εαυτό μου από εκείνο το ασυνήθιστο σημείο, δεν μου φαινόταν περίεργο που το κεφάλι μου δεν στεκόταν στη θέση του. Αλλόκοτες σκέψεις περνούσαν από το μυαλό μου. Θυμήθηκα την εποχή που ζούσαν οι γονείς μου και σχεδόν όλοι οι συγγενείς μου. Με κυρίευσε μια πικρή νοσταλγία. Ήταν μια εποχή όπου μεγάλωνα μέσα σε μια μεγάλη αγκαλιά γεμάτη χυμούς. Η αγάπη με τύλιγε από παντού, μια και στο σπίτι μας άνθιζαν μυρωδάτα αισθήματα. Στο δωμάτιο με τις μεγάλες τζαμαρίες άρχισαν να μπαίνουν από παντού ψηλές, ογκώδεις και χαμηλές σκιές, που πήραν θέση στο μακρόστενο τραπέζι όπου μαζευόμασταν καθημερινά για να φάμε, να παίξουμε χαρτιά, ξερή ή τόμπολα και να σχολιάσουμε τα γεγονότα της ημέρας. Εκεί πάνω με ανέβαζαν για να κάνω τα πρώτα μου βήματα και εκεί γιορτάζαμε τα γενέθλιά μας. Όταν πέθαναν πρώτα η γιαγιά και πολλά χρόνια αργότερα ο παππούς μου, εκεί τοποθέτησαν τα φέρετρό τους. Μέσα σε ελάχιστα δευτερόλεπτα ο χώρος γέμισε ομιλίες, γέλια, αρώματα και ανθρώπινες ανάσες. Εμφανίστηκαν με τη σειρά ο παππούς μου ο Νάκης, η ευτραφής συμβία του η Λούδα, ο πατέρας, η μητέρα μου, η θεία Φωφώ, ο θείος Σταύρος, η θεία Ελισάβετ και η θεία Μάρθα. Όλοι τους φεγγοβολούσαν και ήταν πεντακάθαροι σαν να είχαν βγει από χαμάμ. Μιλούσαν όλοι μαζί συγχρόνως,

πείραζαν ο ένας τον άλλον, έλεγαν ανέκδοτα και αντάλλαζαν απόψεις και σοφίες για τη ζωή, για την πολιτική και τις ζωές των κοινών τους γνωστών. Όλοι φορούσαν λινά, ανοιξιάτικα ρούχα με ρίγες, βούλες ή κλαδιά. Κάποια στιγμή η γιαγιά μου είπε: «Στέλλα, φέρε το μαντολίνο να τραγουδήσουμε». Η μητέρα μου έφερε το μαντολίνο της και τραγούδησαν με τη θεία Μάρθα που της έκανε δεύτερη φωνή το «Κελαηδείστε, ωραία μου πουλάκια κελαηδείστε». Μέσα στο σαλόνι άρχισαν να καταφθάνουν πολλοί άνθρωποι – ζωντανοί και πεθαμένοι: Η αδελφή μου, παιδικοί φίλοι, άσπονδοι εχθροί, ερωτικοί σύντροφοι, καλλιτέχνες, ανταγωνιστές, συνοδοιπόροι, συμφοιτητές, συγγενείς, γείτονες, νοσοκόμοι και συκοφάντες... «Πώς χώρεσε τόσος κόσμος σε μια ζωή!» σκέφτηκα. Επάνω στο τραπέζι είχαν στοιβαχτεί εκατοντάδες φωτογραφίες ασπρόμαυρες, έγχρωμες και επιζωγραφισμένες: Από ταξίδια, σχολικές γιορτές, βαφτίσια, γάμους, ορκωμοσίες, παρελάσεις, εκδρομές, διαλέξεις, έρωτες, πόλεις, λιμάνια και αφίξεις. «Οι άνθρωποι έρχονταν και έφευγαν», σκέφτηκα. «Με άγγιζαν, με φιλούσαν, με πλήγωναν, με ερωτεύονταν, με ταπειώναν, με θαύμαζαν, με έδιωχναν, με βράβευαν, με χτυπούσαν και με θεράπευαν. Και σήμερα γίνομαι εβδομήντα χρονών, είμαι λίγο σκυφτός, φοράω μασέλες, ελαστικές κάλτσες, έχω χαμηλό αιματοκρίτη, γκριζα μαλλιά, ρυτίδες και ελιές στο πρόσωπο, πολλή αστάθεια, πολλούς φόβους, πολλούς πόνους, λίγες ελπίδες, αλλά πολλή υπομονή!... Τώρα η μητέρα μου τραγουδούσε με τον άντρα της το «Ας ερχόσουν για λίγο, μοναχά για ένα βράδυ, να γεμίσεις με φως το φριχτό μου σκοτάδι». Κατόπιν οι γονείς μου χόρεψαν την *Κουμπαρσίτα*. Πήρα με αργές, προσεκτικές κινήσεις το κεφάλι

μου και το τοποθέτησα στη θέση του· εφάρμοσε ακριβώς.
Έπειτα προχώρησα προς τη μητέρα μου και προσπάθησα
να την αγκαλιάσω, αλλά εκείνη είχε γίνει αέρας, καπνός...
Στην παγωμένη σάλα δεν υπήρχε ψυχή. Μόνο εγώ, που
γιόρταζα τα γενέθλια μου μέσα σε μεθυστική σιωπή.

Η ΓΑΛΑΖΙΑ ΠΕΤΑΛΟΥΔΑ

Καθόμασταν απέναντι ο Γιώργος Χειμωνάς κι εγώ σ' ένα μεγάλο άδειο δωμάτιο με τζάκι. Το πρόσωπό του ήταν ωχρό, αλλά εξακολουθούσε να είναι ωραίο. Ήταν τόσο έντονη η παρουσία του, που τον ρώτησα αν ήταν ζωντανός. «Όχι ακριβώς», μου απάντησε. «Υπάρχει μια διαφορά. Τώρα είμαι αβαρής!» Γέλασε δυνατά και το στόμα του φωτίστηκε μεμιάς από μέσα, γιατί στο λαρύγγι του ήταν βιδωμένη μια μικρή ηλεκτρική λάμπα. Άρχισε να μιλάει ακατάπαυστα για τα βιβλία του, τη λογοτεχνία, τον έρωτα και τη γυναίκα του. «Τώρα μου έχουν κολλήσει μια φαλάκρα, οπότε τι νόημα είχαν όλ' αυτά;» είπε και γέλασε. Μεσολάβησε μεγάλη σιωπή. Από το ταβάνι κατέβηκε μία μεγάλη πυξίδα μεγάλων διαστάσεων και στάθηκε πάνω από το κεφάλι του. Μετά ξαναείπε: «Τι νόημα είχαν όλ' αυτά;» Ακούστηκε ένα βιολί που έπαιζε συνέχεια τον ίδιο σκοπό. Κατόπιν συνέχισε να μονολογεί: «Οι απόπειρες αυτοκτονίας, οι άγονοι έρωτες, το θέατρο, τα ψέματα, οι κοσμικότητες, τα παιχνίδια με τους ανθρώπους, με το θάνατο, με το χρόνο; Με τους φίλους που χρησιμοποιούσα; Τώρα μου έχουν κολλήσει μια φαλάκρα. Και είμαι αβαρής!» Σηκώθηκε από την πολυθρόνα και άρχισε να χορεύει έναν σπασμωδικό χορό κουνώντας σαν μαριονέτα χέρια και πόδια. Ύστερα είπε: «Κοίτα τι μπορώ να κάνω!» Υψώθηκε πάνω από το πάτωμα, μέχρις ότου το κεφάλι του ακούμπησε στο ταβάνι. Ύστερα κατέβηκε πιο κάτω, πήρε οριζόντια στάση και έμεινε για λίγα

λεπτά στον αέρα. Έλεγε συνέχεια: «Είμαι αβαρής, είμαι αβαρής!» Η φωτιά στο τζάκι είχε ζωηρέψει. «Κάνε μου μια χάρη», είπε. «Φέρε τα βιβλία μου από το διπλανό δωμάτιο». Άνοιξα την πόρτα και μπήκα στο φωτεινό γραφείο. Όταν επέστρεψα, κρατούσα στην αγκαλιά μου μια στοίβα βιβλία. Πάνω πάνω ήταν *Ο Αδελφός*. Δείχνοντας το εξώφυλλο είπε: «Αυτό εσύ το ζωγράφισες. Τι ωραίο κεφάλι!» Πήρε τα βιβλία, τα ακούμπησε στο πάτωμα, και άρχισε να τα ρίχνει στη φωτιά: *Την Εκδρομή, τους Χτίστες, τον Γιατρό Ινεότη, το Μυθιστόρημα*. Τελευταίο πέταξε ένα δακτυλογραφημένο κείμενο με τον τίτλο *Gertrudenhof*. «Αυτό εδώ δεν θα το διαβάσει ποτέ κανείς», είπε. Άρχισε πάλι να χορεύει και να τραγουδά: «Είμαι μια γαλάζια πεταλούδα που πετά πάνω από τον τάφο μου. Πότε θα έρθεις επιτέλους; Κουράστηκα να είμαι μόνος». Στάθηκε εντελώς ακίνητος και έκανε μια κίνηση σαν να ήθελε να έρθει προς τα εμένα. Εκείνη τη στιγμή συνέβη κάτι αναπάντεχο. Έχασε σιγά σιγά το περίγραμμά του και μεταμορφώθηκε σε ένα τεράστιο παγώνι.

Ο ΝΕΚΡΟΣ

Ήταν χειμώνας κι εγώ βρισκόμουν σε κάποια γερμανική πόλη που μπορεί να ήταν η Χαϊδελβέργη ή το Μάνχαϊμ. Στο δρόμο όπου περπατούσα, οι άνθρωποι φορούσαν ρούχα του 19ου αιώνα και προχωρούσαν σαν υπνωτισμένοι. Στο τέρμα της αλέας υπήρχε μια ογκώδης εκκλησία μέσα σε ένα πάρκο. Όταν έφτασα στην κεντρική πύλη, η πόρτα ήταν ανοιχτή και από μέσα ακουγόταν το «Λακριμόζα» από το *Rékβιεμ* του Μπερλιόζ. Μέσα στο ναό υπήρχε απερίγραπτη γλυκιά. Στο βάθος βρισκόταν επάνω σε ξύλινο βάθρο ένα φέρετρο. Υπήρχαν παντού ψηλά ανθοδοχεία με λευκά άνθη στο ύψος του ανθρώπου. Οι παριστάμενοι ήταν σοβαροί και τα πρόσωπά τους δεν μου θύμιζαν τίποτε. Φαρδιές μαύρες κορδέλες χώριζαν τις ομάδες των πενθούντων, που θα πρέπει να ήταν εύποροι και ίσως αξιόλογοι άνθρωποι. Μάλλον ήμουν άορατος, γιατί κανένας δεν έδειξε να προσέχει την παρουσία μου. Προχώρησα στον κεντρικό διάδρομο και στάθηκα δίπλα στο εβένινο φέρετρο, που ήταν επενδεδυμένο εσωτερικά με μενεξεδί βελούδο. Η μεγαλειώδης μουσική του Μπερλιόζ γέμιζε το χώρο κάνοντας την καρδιά μου να χτυπάει δυνατά. Έσκυψα πάνω από το φέρετρο και έπειτα από μεγάλη προσπάθεια μπόρεσα να αναγνωρίσω αυτόν που ήταν ξαπλωμένος εκεί μέσα. Η έκπληξή μου ήταν απερίγραπτη όταν συνειδητοποίησα πως ο νεκρός που έμοιαζε να είχε βυθιστεί σε βαθύ ύπνο, ήμουν εγώ ο ίδιος. Το πρόσωπό μου ήταν τόσο αλλοιωμένο από το έντονο μακι-

γιάζ, που στην αρχή πίστεψα πως επρόκειτο για κάποιον σωσία μου. Όμως όταν πλησίασα σκύβοντας το πρόσωπό μου πολύ κοντά στο δικό του, δεν είχα την παραμικρή αμφιβολία πως ήμουν εγώ και κανείς άλλος. Το δέρμα του νεκρού ήταν κάτασπρο από το μείκ-απ και τα χείλη του ήταν κόκκινα. Τα φρύδια ήταν τονισμένα με καφέ μπογιά, ενώ το μουστάκι ήταν καστανόξανθο όπως και τα μαλλιά του. Στο μεσαίο δάχτυλο του αριστερού χεριού είδα ένα χρυσό δαχτυλίδι με πολύτιμο λίθο, που με παραξένεψε, γιατί εγώ ουδέποτε φόρεσα δαχτυλίδια, βραχιόλια, μπρασελέ ή περιδέραια. Ο πεθαμένος φορούσε λευκό κοστούμι και μωβ γραβάτα. Σε λίγο κατέφθασαν δύο μαυροφορεμένοι άνδρες με κίτρινα γάντια και σφράγισαν το φέρετρο, τη στιγμή που ακούγονταν οι τελευταίες νότες του *Ρέκβιεμ*. Σε λίγη ώρα βρέθηκα στο νεκροταφείο, όπου διαβάστηκε η νεκρώσιμη ακολουθία στα λατινικά και στα γερμανικά. Όταν κατέβασαν το φέρετρο στον φρεσκοσκαμμένο λάκκο, κανένας δεν δάκρυσε, ούτε καν εγώ ο ίδιος.

ΤΟ ΘΑΥΜΑ

Ήταν μια ζεστή ανοιξιάτικη νύχτα με έναστρο ουρανό και συναυλίες με καλλιφωνα πουλιά. Η νεαρή σελήνη που βρισκόταν στην αρχή της τροχιάς της, έστελνε ένα αδύναμο φως σ' εκείνο το κτήμα όπου δέσποζε ένα παλιό διώροφο σπίτι, καλυμμένο με κόκκινο κισσό. Σε κρεβάτι αυτού του σπιτιού πλάγιαζα με έναν άγγελο που είχε διαφανή φτερά και ρόδινο κορμί. Οι ώρες περνούσαν με όρκους, με θωπείες και ανθισμένο έρωτα που έκανε τα σώματα να φλέγονται. Από τα χείλη μας ακούγονταν λέξεις μεθυσμένες και οι ζωές μας έμοιαζαν με λιβάδια αιωνιότητας. Όταν εκείνος πέταξε και χάθηκε στη νύχτα, το σώμα μου μεταμορφώθηκε σε σπαράγματα μνήμης. Βγήκα στον κήπο, πέρασα από την καρχελόπορτα και ακολουθώντας το γνωστό φωτεινό μονοπάτι, βρέθηκα σε δάσος με ψηλά φοινικόδεντρα, σαν αυτά που είχα δει στην Κορνίς της Αλεξάνδρειας. Μοσχοβολούσε άνοιξη και θαύμαζα το πράσινο-μπλε κερκυραϊκό τοπίο. Κάθισα σ' ένα βράχο και σήκωσα το βλέμμα μου προς το βορρά, γιατί είχα όλη την ώρα την αίσθηση πως εκεί υπήρχε πολύ φως. Πράγματι διαπίστωσα πως σε κείνη την περιοχή του ουρανού συνέβαινε κάτι πρωτάκουστο. Η Μεγάλη Άρκτος είχε πλησιάσει τη γη και τώρα στο τραπέζιο με την ουρά των τριών αστεριών υπήρχαν επτά μικροσκοπικά φεγγάρια. Αυτό ήταν τόσο ασυνήθιστο, που μέσα στο ζαλισμένο μου κεφάλι γεννήθηκαν πολλά αναπάντητα ερωτηματικά. Καθώς προχωρούσα ανάμεσα σε κερασιές και ροδιές, κατέ-

ληξα στο συμπέρασμα πως είχε γίνει μια τεράστια αλλαγή στην ισορροπία του σύμπαντος. Σταμάτησα σε μια πηγή όπου έτρεχε ορμητικό νερό και έπλυνα το πρόσωπό μου. Αφού περπάτησα ώρα πολλή ανάμεσα στα δέντρα και δίπλα σ' ένα ποταμάκι, γύρισα προς το βορρά για να ξαναδώ τη Μεγάλη Άρκτο. Όμως αυτό που αντίκρισα ήταν τόσο μεγαλύτερες, που έβγαλα μια κραυγή και σωριάστηκα στη βάση ενός πλάτανου. Ολόκληρος ο ουράνιος θόλος είχε καλυφθεί από πάνω ως κάτω μ' έναν ανάγλυφο χάρτη της Ελλάδος, που μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα μεταμορφώθηκε σε κάτι ζωντανό. Πάνω από το κεφάλι μου υπήρχε τώρα ολόκληρη η Ελλάδα με όλα της τα βουνά, τις οροσειρές, τα δάση, τις πεδιάδες, τις θάλασσες, τα ποτάμια, τις λίμνες, τα φαράγγια, τις πόλεις και τα χωριά. Στη θέση της κάθε πόλης υπήρχε κι ένα λαμπερό αστέρι. Σηκώθηκα όρθιος και προχώρησα μισοζαλισμένος μέσα σε περιβόλια, που τώρα έφεγγαν αλλόκοτα μέσα στην ανοιξιάτικη νύχτα. Όταν εντόπισα την Κέρκυρα, σκέφτηκα πως έβλεπα συγχρόνως το ίδιο νησί στη γη και στον ουρανό. Μια ευτυχία πρωτόγνωρη με κυρίευσε και τα θαμπωμένα μάτια μου γέμισαν δάκρυα. Σκεφτόμουν διαρκώς πως ήμουν ο μοναδικός άνθρωπος πάνω στη γη που έζησε τέτοιες μοναδικές στιγμές σπάνιου μεγαλείου. Είχα φτάσει σ' ένα ύψωμα όταν χαμηλώνοντας το βλέμμα είδα ένα πλατύ ποτάμι που κατέληγε στη θάλασσα. Πέταξα αμέσως ως εκεί και μπήκα σ' ένα ποταμόπλοιο που με πήγε στον Πειραιά. Όλα μου φαίνονταν αλλαγμένα, γιατί είχα ζήσει ένα θαύμα.

ΡΟΜΠΕΡΤ ΜΟΥΖΙΑ

Ήμουν στη Βιέννη και καθόμουν στο καφέ Λάντμαν δίπλα σ' ένα παράθυρο. Περίμενα τον Ρόμπερτ Μούζιλ διαβάζοντας εφημερίδες. Κατέφθασε με αρκετή καθυστέρηση και κάθισε απέναντί μου. Φορούσε γκρι κοστούμι, λευκό πουκάμισο και μαύρο παπιγιόν. Κατέγραψα τη συνομιλία μας, ελπίζοντας πως δεν παρέλειψα κανένα ουσιαστικό σημείο της.

A.I.: Πώς είσαι;

P.M.: Είμαι πολύ καλά. Τώρα έχω άπλετο χρόνο για να δημιουργώ. Βιάζομαι να σου πω πως μου αρέσει πολύ το πορτραίτο μου που κρέμασες δίπλα στο παράθυρο του καθιστικού σου. Επίσης ότι έχω συγκινηθεί που αφιέρωσες τόσο πολύ χρόνο για το έργο μου. Βρίσκεις τα κείμενά μου πολύ δουλεμένα;

A.I.: Ναι, πάρα πολύ. Ήθελα να μάθω ποιο τέλος θα έδινες στον Άνθρωπο χωρίς ιδιότητες.

P.M.: Δεν σκόπευα να δώσω ένα συγκεκριμένο τέλος. Έχω την εντύπωση ότι με συγχέεις με τον Μαρσέλ Προυστ.

A.I.: Σε καμιά περίπτωση. Πάντως εκείνος ήταν πιο τυχερός, γιατί μπόρεσε να γράψει τη λέξη ΤΕΛΟΣ στην Αναζήτησή του, ενώ το δικό σου μυθιστόρημα έμεινε ημιτελές.

P.M.: Ο Προυστ ήταν πολύ μεγαλύτερος μάστορας από μένα. Εγώ ήμουν διεστραμμένος στο μυαλό. Σκέφτηκες ότι είχα ομοφυλοφιλικές τάσεις;

A.I.: Ξέρουμε ελάχιστα για τη ζωή σου.

P.M.: Φρόντισα να τα εξαφανίσω όλα ώστε να μη μείνει τίποτα.

A.I.: Πάντως ήσουν διαρκώς με τη γυναίκα σου την Μάρθα, η οποία σου συμπαραστάθηκε ως το τέλος με τρόπο συγκινητικό.

P.M.: Πρέπει να σου πω πως ήμουν ένας άνθρωπος υπερβολικά συνεσταλμένος και πολύ δύσκολος... Ήμουν αφορητός! Η γυναίκα μου ήταν το μόνο άτομο που με ανεχόταν. Και με αγαπούσε πραγματικά. Εγώ δεν ξέρω αν την αγαπούσα. Τότε που ήμασταν και οι δύο ζωντανοί την ονόμαζα Κοράκι, αλλά τώρα θα την έλεγα αλεπού που προσπαθεί να πετάξει με μαύρα φτερά! Πάντως η ζωή μου ήταν δύσκολη, με πολλά προβλήματα.

A.I.: Πώς ήταν η ερωτική σου ζωή;

P.M.: Όταν ήμουν έφηβος ήθελα να κάνω έρωτα με αγγέλους. Όταν μεγάλωσα και έγινα άντρας, ήθελα να κάνω έρωτα με πόρνες. Και όταν γέρασα, δεν ήθελα να κάνω έρωτα με κανέναν. Σε συμβουλεύω να ευνοχηστείς. Μόνο έτσι θα δημιουργήσεις μεγάλο έργο.

A.I.: Τι γνώμη έχεις για τη σημερινή κοινωνία;

P.M.: Η σημερινή κοινωνία μοιάζει με βομβαρδισμένη πόλη γεμάτη αρουραίους. Οι συνειδήσεις των ανθρώπων διαφέρουν κατά πολύ από εκείνες της εποχής μου. Ένας ευαίσθητος άνθρωπος που αντιλαμβάνεται τι ακριβώς συμβαίνει γύρω του, έχει την αίσθηση πως τον χωρίζει από τον κόσμο ένα παχύ τείχος από ατσάλι. Η ανθρωπότητα ζει έναν νέο μεσαίωνα. Η μόνη υγιής αντίδραση είναι μια ακατάπαυστη δημιουργικότητα.

A.I.: Μίλησέ μου για τα εφηβικά σου χρόνια.

P.M.: Υπέφερα από φοβερές ζαλάδες και ανυπόφορους κεφαλόπονους. Αλλά πώς να μη ζαλιζόμουν, αφού όλες τις ώρες που ήμουν ξύπνιος σκεφτόμουν, διάβαζα ή έγραφα. Πολλές φορές ενώ έγραφα κάτι, μου έρχονταν στο νου εκατό άλλες ιδέες και προσπαθούσα με κάθε τρόπο να τις συγκρατήσω για να μην τις χάσω.

A.I.: Το ίδιο συνέβαινε και στον Μότσαρτ.

P.M.: Ο Μότσαρτ δεν ήταν άνθρωπος. Ήταν θεός! Αυτούς τους θεούς θα έπρεπε να λατρεύουν οι άνθρωποι. Θα έπρεπε να χιτίζουν ναούς για τον Μπετόβεν, τον Μικελάντζελο, τον Γκαίτε, τον Μάλερ και κυρίως για τον Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ!

A.I.: Πώς εξηγείς τη μεγάλη αγάπη που νιώθω για σένα;

P.M.: Υπάρχει έρωτας ανάμεσά μας. Κι εγώ σ' αγαπώ πολύ. Θυμάσαι το μήνυμα που σου έστειλα με τα τρία χρώματα; Και όπως λένε οι Κινέζοι, «Το δέντρο της χρυσής βροχής φυτρώνει εκεί όπου υπάρχει αγάπη».